

U o v o m b r o j u m o ž e t e p r o č i t a t i :

- ◆ **Medijski skandali: Kvazi-protektorat**
- ◆ **Monitoring dnevnih novina: Oslonac na vlastite tekstove**
- ◆ **Komunikacijska mreža za jugoistočnu Evropu: Godina opasnog življenja**
- ◆ **Mišljenja: Javni rtv servisi - daleko od ekonomske samoodrživosti**
- ◆ **Internet i novinarstvo (4): Deset koraka do uspješne web prezentacije**
- ◆ **Slučaj EROTEL**
- ◆ **Vijesti**

Novosti o medijima

◆ **Novinarstvo i demokratija**

◆ **Mediji u tranziciji**

Svake druge sedmice
priprema agencija *SAFAX*,
Sarajevo

<http://www.mp-institut.com/>

Broj 45, Serija I

Sarajevo, 15. novembar 1999.

Medijski skandali

Kvazi-protektorat

Bosnu i Hercegovinu potresaju medijski skandali.

Prvi slučaj. Mostarski EROTEL ne želi da potpiše radnu dozvolu za korišćenje frekvencija, koje mu je dodijelila Nezavisna medijska komisija. Obrazloženje EROTEL-a: zbog smanjenja broja frekvencija koje sada koristi, može se ugasiti “ova najveća hrvatska stanica u BiH”. Takođe se poziva na neka obećanja koja su mu data u pregovorima. IMC pak kaže da višak frekvencija, koje sada koristi EROTEL, ustvari pripada federalnoj televiziji.

Drugi slučaj. Vlada Republike Srpske smijenila je generalnog direktora RTV RS Anđelka Kozomaru. OHR je reagovao izjavom da je smjena nelegalna, jer po privremenom aranžmanu o upravljanju ovom kućom, smjenu može izvršiti samo upravni odbor radio – televizije. Vlada se, međutim, čudi kako ne može smijeniti nekoga ko rukovodi nečim što je u “državnom interesu” i koji se ponaša mimo njene politike.

Oba slučaja su slika i prilika haotičnog stanja u medijskoj legislativi i tihog rata koji vode “lokalni faktori”, koji žele da zadrže status quo i međunarodna zajednica, koja se gubi u šumi pragmatiskih poteza. U odsustvu i minimalne spremnosti vlasti u oba entiteta da na nov i moderan način utvrde pravni okvir za rad i razvoj medija, međunarodna zajednica je pribjegli nametanju svojih odluka i raznim “privremenim aranžmanima”, koji bi trebali da prokrče put stalnim rješenjima. Zbunjujuće posljedice ovakve prakse međunarodni predstavnici su pokušali amortizovati dejtonskim principom “da su odluke Visokog predstavnika međunarodne zajednice iznad svakog lokalnog zakona”. Ipak, život je pokazao da paralelizam lokalnih i međunarodnih ovlaštenja i zbrka oko “suvereniteta”, pa često i nedovoljna koordinacija međunarodnih faktora, znaju da multipliciraju probleme.

Skandal se direktorom Kozomarom izazvao dosta nelagode, pa i programske paralize u RTV RS. Ne bi ga bilo da je vlada predložila, a Narodna Skupština na vrijeme donijela nove zakone o medijima, koje je tražio (a na rokove gotovo zaboravio) ured Visokog predstavnika. Nesporazuma između EROTEL -a i IMC sigurno bi bilo manje da mjeseci nisu prošli u pregovaranju, pogađanju i obasipanju javnosti nekad i kontradiktornim informacijama iz međunarodnih krugova o tome hoće li i kakvu će televiziju imati Hrvati u BiH.

Vrijeme čekanja za prenos ovlaštenja na lokalne vlasti treba skratiti ili međunarodna zajednica treba prekinuti ovu farsu od kvaziprotektorata i uvesti istinski protektorat.

(Z.U.)

Monitoring

Oslonac na vlastite tekstove

Media Plan Institut je u periodu od 18. do 24. oktobra izvršio monitoring dnevnih novina u Bosni i Hercegovini sa namjerom da se kvantitativnom metodom utvrdi koji su izvori informacija ovdašnje štampe. Monitoringom nisu obuhvaćeni specijalni dodaci novina, poput auto svijeta, tv dodatka i slično.

U monitorisanom periodu, po broju objavljenih različitih tekstova prednjači *Oslobođenje* sa 775 tekstova, slijedi *Dnevni Avaz* sa 693, *Glas Srpski* sa 680 i *Večernje novine* sa 612. Najmanje objavljenih tekstova su imale *Dnevne nezavisne novine* – 459.

Kod svih dnevnih novina dominantni su vlastiti izvori, odnosno tekstovi i izvještaji vlastitih novinara. To je najizraženije kod *Večernjih novina*, koje su imale čak 55,07 % vlastitih tekstova. Slijedi *Glas Srpski* sa 53,68, a u krugu preko polovine vlastito napisanih tekstova je i *Oslobođenje* sa 50,58 %. *Dnevni Avaz* ima takođe visokih 46,32 %, dok najmanje vlastitih napisa imaju *Nezavisne novine*. U njima takav sadržaj zauzima oko trećine objavljenih tekstova, tačnije 34,20 %.

Agencije kao izvori informacija su kod svih novina na drugom mjestu. U *Glasi Srpskom* one zauzimaju 32 % sadržaja, *Oslobođenju* 30 %, *Večernjim novinama* 27 %, *Dnevnom Avazu* 16 % i *Dnevnim nezavisnim novinama* 13 %.

Oslobođenje najviše koristi zvaničnu agenciju Federacije BiH, BH PRESS, pri čemu je u posmatranom periodu objavljena 171-a njego

Novosti o medijima- na jednom mjestu o aktuelnim medijskim događanjima u Bosni i Hercegovini

Izlazi svakog drugog ponedjeljka na engleskom i bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku. Tekstovi domaćih autora objavljuju se na jeziku kojim se autor služi.

Izdaje: **Media plan** i novinska agencija **Safax**

Urednik: Zoran Udovičić

Redakcija u Sarajevu:
Patriotske lige 30/III, Sarajevo;
Tel/fax:+387 71 213 078, 206 542
E-mail: safax-mp@bih.net.ba

Kancelarija u Banja Luci – SOS –
otvoreni telefon za novinare:
Grčka 4, Banja Luka
Tel/fax: 078 (058) 213 442

<http://www.mp-institut.com/>

**PREŠTAMPAVANJE DOZVOLJENO
UZ NAZNAKU AGENCIJE I AUTORA**

Zahvaljujući donaciji Fonda Otvoreno društvo Soros Sarajevo i Westminster Foundation for Democracy London domaćim medijima servis se dostavlja besplatno

vijest. Slijedi REUTERS sa 40 vijesti, potom SENSE (servis informacija iz zemalja EU) sa 15 i ONASA, nezavisna agencija iz Sarajeva, sa svega 8 informacija (iako je ONASA nastala izdavanjem iz lista *Oslobođenje*). Od Agencije BETA (Beograd) list je objavio dvije vijesti, a od Muslimanske novinske agencije, MINA - jednu. I u *Večernjim novinama* ubjedljivo prednjači BH PRESS sa 130 vijesti. Na drugom mjestu, sa po 10 objavljenih informacija, su SENSE i STINA. Zanimljivo je da je jedino ovaj list, i to prilično učestalo, koristio Agenciju STINA – nezavisnu hrvatsku agenciju iz Splita, koja dobro pokriva i područje zapadne Hercegovine. Treće mjesto dijele ONASA i REUTERS (9). *Dnevni avaz* je BH PRESS koristio 73 puta, a REUTERS 27 puta.

U Republici Srpskoj je znatno drugačija situacija. *Nezavisne novine* imaju samo jednu vijest Agencije BH PRESS, a *Glas Srpski* nijednu. *Nezavisne novine* nemaju ni jednu vijest Agencije ONASA, dok *Glas Srpski* ima dvije. U *Nezavisnim novinama* najprisutnija je BETA sa 30 vijesti, slijedi državna agencija Republike Srpske, SRNA, sa 15 informacija, SENSE sa 8, TANJUG (Beograd) sa tri itd. U *Glasi Srpskom* ubjedljivo najprisutnija je SRNA (123), potom TANJUG (51) i BETA (38).

Zanimljivo je da sve novine imaju veliki broj nepotpisanih tekstova. Po broju takvih tekstova prednjači *Dnevni Avaz* – 179 (26 %). Slijede *Nezavisne novine* sa 141 nepotpisanim tekstom. Međutim, srazmjerno ukupnom broju objavljenih tekstova to iznosi procentualno čak 31 %. Kod ostalih novina procenat ovakvih objavljenih tekstova je približno isti i iznosi oko 10 posto. Većina nepotpisanih tekstova je iz domena tzv. relaksirajućih tema, kao što su zabava, zdravstveni savjeti, zanimljivosti. S obzirom da je ranije primjećeno da bh novine ovakve tekstove jednostavno prepisuju iz strane štampe, posebno hrvatske, moglo bi se zaključiti da je riječ o nekoj vrsti plagijata.

Može se konstatovati, bar na osnovu ovog monitoringa, da bh novine često prenose tekstove iz drugih novina, radio ili tv stanica. Uz uredno naveden izvor *Nezavisne novine* su to uradile 63 puta (14 %), *Dnevni Avaz* 60 (9 %), *Oslobođenje* 35 (5 %), *Glas Srpski* 26 (5 %) i *Večernje novine* 31 put (3 %).

Razna saopštenja kao izvori informacija se nešto manje koriste. Izuzetak su *Nezavisne novine* gdje saopštenja zauzimaju 8,28 % prostora. Kod ostalih se taj procenat kreće oko 3 %, dok kod *Glasi Srpskog* iznosi samo 0,74 %.

(Monitoring centar Media plana)

K o m u n i k a c i j s k a m r e ž a z a j u g o i s t o č n u E v r o p u

Godina opasnog življenja (*Godišnjica srbijanskog zakona o informisanju*)

Kada je, krajem oktobra, izgoreo automobil glavnog i odgovornog urednika i direktora lista *Glas javnosti* i direktora štamparije “Glas” Slavoljuba Kačarevića – samo nekoliko dana posle atentata na banjalučkog novinara Željka Kopanju - malo ko je pomislio da je u pitanju obična nezgoda. “Poruka mu je poslata”, brujala je čaršija. Teško je bilo poverovati i samom Kačareviću kada je rekao da je po sredi možda i slučajnost, što je kasnije potvrdila i policija. Jer, prvi čovek “Glas-a” prethodnih dana, iz dana u dan, primao je prijave po drakonskom srpskom Zakonu o informisanju – ukupno pedeset dve. Dvadeset šest on lično i dvadeset šest preduzeće koje predstavlja.

Taj zakon, u prethodnih godinu dana, koliko je na snazi, primenjen je pedesetak puta. Novinari i redakcije imali su 24 časa da dokažu da su nevini, inače – sledila je kazna, tolika da se mnogi kažnjeni mediji od nje nisu nikada oporavili. Primer *Evropljanina* i *Dnevnog telegrafa*, koji je terao svoje dokle god je mogao, verovatno je najdrastičniji. Posle svih kazni, zaplena, štampanje novina u Crnoj Gori ili Bosni i Hercegovini – tokom rata, iz zasede, ubijen je vlasnik i glavni i odgovorni urednik ovog lista Slavko Ćuruvija. Tako prolaze oni kojima Zakon o informisanju nije dovoljna opomena. Požar Kačarevićevog automobila zato je i doživljen kao pretnja više.

Drastične posledice Zakona o informisanju kao da neke nisu dovoljne. Nije dovoljno to što list *Danas*, koji ionako životari na ivici rentabilnosti, svakog časa mora, kako je rekao glavni i odgovorni urednik Grujica Spasović, “od prijatelja” nalaziti pare da plati kaznu. Nije dosta ni to što, pored Ćuruvijinih listova, ne postoje više *Naša borba* ni *Demokratija*, ili što svaki urednik, čak i kada samo prenosi nečije zvanično saopštenje, dobro razmišlja može li ono nekog podstaći na želju da ga “prijavi po Zakonu”.

“Prijava”, termin koji je dominirao javnom sferom neposredno posle Drugog svetskog rata, tako je ponovo ušao u ovdašnju svakodnevicu. Jer, prijava je najčešće već dovoljna za kaznu. Po zakonu, naime, svako ko se oseti uvređenim, ko ustvrdi da je izrečena laž o njemu, ili ko u nekom tekstu prepozna elemente koji su antidržavni, može da tuži bilo koje javno glasilo. Sudija je dužan da održi suđenje u roku od 24 časa od prijave, kao i da presudu izrekne u narednih 24 sata. Dakle, nema vremena za bilo kakvu ozbiljnu odbranu i detaljnu argumentaciju, a kazne su – za osnivača i izdavača od 400 do 800 hiljada dinara (23,5 do 47 hiljada njemačkih maraka po crnom kursu), a za odgovorno lice od 100 do 400 hiljada dinara. Ukoliko javno glasilo za 24 časa, dakle, ne dokaže određenu tvrdnju, pa makar ona bila deo nekog saopštenja kakve stranke, ili čak organa vlasti (kao što je bio slučaj u Nišu, gde su *Narodne novine* kažnjene jer su objavile saopštenje gradske vlade) stepen i visina kazne zavise samo od dobre volje sudije. Imajući u vidu nezavisnost sudstva u Srbiji – kazne slobodnim medijima po pravilu su najviše moguće.

Uprkos svemu tome – slobodna štampa u Srbiji izlazi i ne obraća previše pažnje na zakon o informisanju, poštujući jedino zakone i pravila profesije i pokušavajući da preživi na tržištu. Postavlja se pitanje – kako?

U sistemu poput ovog u Srbiji, život ne zavisi samo od zakona, već i od odnosa snaga. Slobodni mediji iza sebe imaju uticaj na javnost, interesnu podršku opozicije i jaku međunarodnu potporu. Dok su padale bombe, međunarodne podrške nije moglo biti, opozicija se pritajila, pa su mediji spali na ono malo slobodne i hrabre javnosti. To je razlog zbog kog su prihvatili da hodaju ivicom cenzure. Ostala je upamćena anegdota po kojoj se čitalac iz Australije javio jednom nezavisnom listu e-mailom sa porukom da se nada kako je “cela redakcija vezana za radijatore”, čim tako kukavički piše. Ta vrsta nerazumevanja situacije po pravilu je bila veća što je čitalac dalje.

Godišnjicu Zakona o informisanju obeležava još jedna činjenica – svi mediji koji su kažnjavani su – štampani. Ni jedan radio i ni jedna TV stanica nisu bili pred sudijom za prekršaje, iako je jasno da je njihov uticaj na javnost često veći od onog koji imaju pisani mediji. Razlog nije u nedostatku dokaza, (jer isti zakon obavezuje rtv stanice na čuvanje audio i video traka), niti u “nebudnosti dojavljivača” - sve ozbiljnije stranke imaju službe koje snimaju glavne rtv programe. Na nezavisne elektronske medije, pre svega članice Asocijacije nezavisnih elektronskih medija (ANEM), najčešće se primenjuje podjednako sporan zakon o radio difuziji. Zahvaljujući njemu, desetak tih stanica je ugašeno. Tokom rata, iskorišćena je mogućnost vanrednih ovlašćenja države, pa je zabranjen rad ili oduzeta oprema za još toliko njih. Najuticajnijii, ujedno i stožer ANEM-a, Radio B92 preuzet je organizacionim pučem početkom rata, a ista ekipa uspela tokom leta da se nađe u eteru, na frekvenciji Trećeg programa Radija Studio B, pod imenom B2-92. Najdrastičniji napad na slobodan elektronski

medij desio se u Pirotu. Tamo je ugašen radio, na koji je, kada je već prestao sa radom, njegov vlasnik Nebojša Ristić stavio plakat "Free Press". To je protumačeno kao "dovođenje u sumnju odluka državnih organa u vreme ratnog stanja". Ristić je kažnjen sa godinom dana zatvora. Do sada je odležao šest i po meseci robije. U zatvoru se nalazi i dalje.

U sadašnjem srbijanskom društvu, slobodni mediji su najjači, ako ne i jedini segment ozbiljne demokratske strukture. Opozicija je ili preslaba ili korumpirana, nezavisni sindikati ne postoje, a nevladine organizacije su u povoju. Vlast nije podeljena na sudsku, zakonodavnu i izvršnu, nego je, naprotiv, kumulirana i to ne u jednoj partiji, nego u jednom čoveku i njegovoj najbližoj rođачkoj i kumovskoj okolini. Slobodni mediji jedini mogu to, kao i druge stvari, otvoreno da kažu.

Da nema slobodnih medija, srbijanska javnost ne bi ni znala, na primer, da je Crna Gora uvela marku kao ravnopravno sredstvo plaćanja, da Amerika i Evropska unija obećavaju gomile dolara ako se u Srbiji održe slobodni izbori i mnoge druge važne stvari. Režimska propaganda slavi pobeđu na Kosovu, uspešnu obnovu i izgradnju, nepojamne diplomatske uspehe i socijalnu i ekonomsku stabilnost. Sve to, uz svakodnevne pogibije Srba na Kosovu, dolaske "agresorskih" predsednika i ministara u pokrajinu za koju se tvrdi da je deo suverene Jugoslavije, uz dva miliona ljudi ispod granice bede... Ako su nezavisni mediji ogledalo države, režim je pokušao da ga zamaže zakonom. Kako ne uspeva, strahuje se da će hteti da ga razbije. Zato je spaljivanje Kačarevićevog automobila izgledalo kao opomena. Ako i nije bila, mnogi su uvereni da jeste.

(Vladan Radosavljević, Media centar Beograd).

⌚ ⌚ ⌚ ⌚

Pregled sudskih presuda novinarima i medijima u Srbiji poslije usvajanja Zakona o informisanju u oktobru 1998. godine

KAZNE: VIŠE OD MILION MARAKA

REDAKCIJA	DATUM	UKUPNA KAZNA U YU DIN.
1.Evropljanin	24.10.98	2.400.000
2.Dnevni telegraf	9.11.98	1.200.000
3.Politika	12.11.98	150.000
4.Glas javnosti	12.11.98	50.000
5.Glas javnosti	21.11.98	380.000
6.Politika	21.11.98	150.000
7.Monitor	22.11.98	2.800.000
8.Dnevni telegraf	9.12.98	450.000
9.Borba	13.12.98	150.000
10.Svet	5.01.99	150.000
11.Prava čoveka	21.01.99	220.000
12.Pančevac	5.02.99	61.500
13.Večernje novosti	26.02.99	260.000
14.Kosova sot	12.03.99	1.600.000
15.Glas javnosti	13.03.99	150.000
16.Blic	13.03.99	150.000
17.Danas	13.03.99	400.000

18.Gazeta šćiptare	16.03.99	1.600.000
19.Kombi	21.03.99	1.600.000
20.Koha ditore	21.03.99	520.000
21.Studio B	23.03.99	150.000
22.Glas javnosti	24.03.99	10.000
23.Parlament	5.07.99	65.000
24.Profil	15.08.99	150.000
25.Ćaćanski glas	11.09.99	350.000
26.Politika	17.09.99	70.000
27.Glas javnosti	29.09.99	200.000
28.Kikindske novine	9.10.99	200.000
29.Glas javnosti	12.10.99	270.000
30.Danas	27.10.99	280.000
31.Glas javnosti	27/28.10.99	1.650.000
32.Promene	28.10.99	320.000
Ukupno:		18,156.500 din.

M i š l j e n j a

Javni rtv servisi : daleko od ekonomske samoodrživosti

Za Novosti o medijima piše Izudin Isović, pomoćnik generalnog direktora RTV BiH

U vezi odluka Visokog predstavnika o uspostavljanju javnih servisa, na početku želim istaći da se u svojoj dugogodišnjoj praksi nisam susretao sa situacijom da se prvo donese odluka o realizaciji projekta, a tek nakon toga počinje rad na istraživanju programskih, tehničkih, kadrovskih, prostornih a posebno ekonomskih pretpostavki. Ne prihvaćam praksu koja je postala preovlađujuća, po kojoj se primjenjuje deviza “rodi, neko će ljuljati!”. Tako je rođeno oko 280 elektronskih medija u Bosni i Hercegovini, mnogi bez ozbiljnih projekata, bez ekonomskih pretpostavki, analiza i istraživanja. Zar je onda čudno, da se na prste mogu izbrojati stanice koje ostvaruju profit, iako su sve one u najvećem broju komercijalne. U ozbiljnim teškoćama su čak i one koje su pod stalnim infuzijama bogatih donatora. Tako su rođeni i postoje elektronski mediji koji ne isplaćuju plate, ne izmiruju dugove, besplatno koriste ogranićeni nacionalni resurs - frekvencije, krše autorska i izvođaćka prava, nezakonito emituju ili preuzimaju tuđe programe, i, pored svega, posluju sa gubicima. Dakle, sve suprotno kriterijima koje će morati poštovati kada se ponovo obrate za stalnu dozvolu za rad kod Nezavisne medijske komisije. Mediji su većinom nastajali kao rezultat politićkih ambicija pojedinaca ili grupa.

U takvom okruženju, i Visoki predstavnik, iako dolazi iz kruga zemalja gdje je ekonomska logika iznad svih interesa, pa ponekad, i nacionalnih (državnih), donosi odluke o uspostavljanju javnih servisa RTV Federacije BiH i RTV BiH (BPS), povodeći se za politićkim interesima grupa, a zanemarujući realne mogućnosti i stručna mišljenja. Te odluke raskošno i galantno nude brojne kanale na nivou entiteta i države, po mogućnosti da svi vide sve, javne servise, frekvencije za strane zemlje, komercijalne za područje BiH, uz već postojeće ambiciozne kantonalne i opštinske kanale. Pri tome se ne vodi računa o frekvencijskim resursima, kao i o tome koliko će ove “igraćke” koštati, ko će sve to plaćati na malom i

tragično siromašnom medijskom i svakom drugom tržištu. Rodiće se, novi javni mediji, a fakture će stizati poslije. Prve će stići već raspuštanjem sadašnjeg Javnog preduzeća Radio-televizije Bosne i Hercegovine i prenosom njene imovine na nove javne medije. Od te imovine treba da nastanu “produkciono – tehnički održiva RTV preduzeća”. Ne kaže se, međutim, i ekonomski održiva preduzeća. Koja je to imovina koja treba da obezbijedi “tehnički održiva RTV preduzeća”? To je ona imovina koja nosi ratne ožiljke od oko 100 miliona njemačkih maraka štete i desetak miliona predratnog inostranog duga, gubitke iz ratnog perioda, čiji su tehničko-tehnološki kapaciteti nabavljeni prije 1984. godine, a emisiona postrojenja prosječno stara preko 20 godina, itd... To je imovina koja obezbijeduje relativnu pokrivenost TV programom na prvom i malu pokrivenost na drugom kanalu i to samo na dijelu Federacije BiH. To je srednje-talasni predajnik (cijevni sistem) star preko 30 godina. Iz prihoda koji se sada ostvaruje ne obezbijeduje se ni prosta reprodukcija. Uz sve to, prisutna je jedna pravno apsurdna situacija. Vlasti Federacije BiH, svojim zakonima su svu imovinu JP RTV BiH proglasili svojim vlasništvom sa perspektivom njene privatizacije, a Visoki predstavnik svojim odlukama tu imovinu preuzima i stavlja je u nadležnost “zastupnika za prenos imovine” za potrebe RTV F BiH, PBS-a i javne korporacije za prenos programa. Sadašnje javno preduzeće RTV BiH posluje u skladu sa zakonima Federacije BiH i kantona, a upravljačku funkciju obavljaju imenovani predstavnici Visokog predstavnika iz oba entiteta.

I umjesto da se uspostavljanju javnih servisa pristupa na osnovu prethodno sačinjenih projekata i elaborata (obim programa, struktura programa, tehničke, prostorne, kadrovske i materijalne pretpostavke, zone pokrivanja itd.), prvo se donosi odluka o uspostavljanju RTV F BiH i PBS, a tek poslije toga će doći na red pitanja kako te odluke ostvariti. Osiromašeni građani Bosne i Hercegovine, naprosto neće moći izdržati taj teret, bilo da plaćaju pretplatu ili da finansiraju javne medije iz Budžeta.

U neuporedivo stabilnoj Sloveniji, postoji jedan javni servis. Pa i pored toga RTV Slovenije sa mjesečnom TV pretplatom od DEM 21 i godišnjim prihodom od 130 miliona DEM, već godinama posluje sa gubitkom. RTV Hrvatske je u velikim finansijskim problemima i opstaje zahvaljujući značajnim državnim potporama. Stoga je jasno da se u Bosni i Hercegovini ne uspostavljaju ekonomski stabilne i samoodržive RTV organizacije, već politička nedonoščad koja će teško opstajati, a posebno još teže izvršavati javnu funkciju. Javni servis, imaju li se u vidu standardi EBU, je zahtijevan i vrlo skup projekat i ne može se upoređivati sa bilo kojim drugim elektronskim medijem. Pa u čemu je problem?! U nedopustivom voluntarizmu. Gdje je rješenje!? U struci. U profesionalcima novinarske, tehničke, pravne, ekonomske... struke koji će definisati javni servis, nužne pretpostavke za njegovo funkcionisanje i kako ih ostvariti. Stoga, imajući u vidu direktivu da se JP RTV BiH mora likvidirati (jer je ta kuća za jedne fantomska, a za druge jednonacionalna bošnjačka) želim da se agonija Javnog preduzeća RTV BiH što prije okonča. Nisam optimista da će proces uspostavljanja javnih servisa biti uspješan, jer ih ne uspostavljaju profesionalci – predstavnici naroda Bosne i Hercegovine, polazeći od potreba i želja tih naroda. Zato vašu hvale vrijednu akciju da se čuje glas stručnjaka, kojih Bosna ima, smatram istovremeno dobroćudno naivnom. Kome su potrebna stručna mišljenja !?

- Riječ redakcije -

Sa ovim tekstom završavamo serijal mišljenja lokalnih rtv stručnjaka o rekonstrukciji radio - difuznog sistema i osnivanju javnih radio - televizija u BiH. Pozvali smo sve one koji mogu iznijeti vlastito stručno mišljenje o tome kako napraviti dobar, gledan/slušan program, koji će biti po mjeri svih građana i u interesu svih naroda, za koga će pretplatnici htjeti da plaćaju pretplatu, a potencijalni oglašivači dati reklamu. Obratili smo se direktno i sedmorici istaknutih novinara, urednika, pravnih, ekonomskih i drugih stručnjaka za koje sigurno znamo da su bili uključeni u rasprave o provođenju odluka o rekonstrukciji državne radio - televizije, a koji sada rade u RTV BiH i RTV Republike Srpske ili su nekad bili u njoj zaposleni. Nažalost, odgovor smo dobili samo od trojice (RTV BiH). Zbog toga naš zaključak ne može biti reprezentativan. Ipak, možemo uočiti da svu trojicu autora, čije smo tekstove objavili u ovom i dva prethodna broja, karakteriše skepticizam da će se projekat moći brzo (ili čak uopšte) ostvariti.

Možda je, naša ideja da damo riječ lokalnim stručnjacima (za razliku od domaćih političara i međunarodne zajednice koji su svoje već rekli), zaista "dobročudno naivna". Ipak, ako opet nismo naivni, željeli bi da vjerujemo da programski i drugi stručnjaci iz ove dvije rtv kuće još uvijek ne žele "da otkrivaju karte" oko toga sa kakvim će nas programom iznenaditi kada ugledamo prvu špicu federalne televizije ili bosansko – hercegovačkog javnog RTV servisa.

I n t e r n e t   i   n o v i n a r s t v o   (4)

Deset koraka do uspješne web prezentacije

Prije pristupanja izradbi Web sitea uvijek je potrebno znati za koga se izrađuje, jer se javljaju mjesta na siteu koja su za određenu grupu korisnika osobito značajna.

Općeniti naputak o tomu, kako i koja mjesta sadržaja posebno istaknuti i specifično obraditi, teško je dati, s obzirom na to da postoje različiti uvjeti korištenja sitea i različiti sadržaji medija. Opća pravila koja čine polazne osnove izradbe bilo kojeg Web sitea su: čovjek zadržava u sebi - 10 % onoga što čuje, 40% sadržaja koji pročita i 50% onoga što vidi kao slikovnu scenu. Dakle, korisnik će upamtiti 50% od onoga što vidi na ekranu računala. No, to ne umanjuje značenje teksta i govorne poruke koje imaju svoje mjesto i određeno značenje u siteu. Zvuk se, kao i tekst u nekim situacijama, pojavljuje kao osnovna dopuna prikazanom slikovnom materijalu, a zvučni sadržaj često biva jedini način da se određeni sadržaj predstavi korisniku. Kada slikovni materijal prati govorna poruka, tada slikovni prikazi moraju biti kratki i pojaviti se prije govorne poruke. Da bi se slikovni izraz praćen zvukom što jasnije iskazao, potrebno je uvesti kratke jezične izraze koji ne sadrže cijele rečenice. Poželjno je otkriti vodeće riječi koje nose značenje, kako bi se tekstualna poruka što više skratila uz zadržavanje jasnosti značenja. Kratke, vodeće riječi, pomažu čitatelju da se usmjeri na osnovnu misao, značenje događaja, situacije i objekte. Osnovni cilj uspješne prezentacije informacija je iskorištenost svih raspoloživih medija na najbolji način, kako bi se pružila jasna i lako razumljiva informacija

Kod izradbe Web sitea ili njegovih dijelova postupa se po sljedećim pravilima: - ugraditi što više fotografija, animacija i videozapisa, - smanjiti tekstualni sadržaj u jediničnom prikazu, - ugraditi objekte koji najbolje predstavljaju sadržaj ideje, - načiniti tematski opis.

Većina Web sitea nose krupne nedostatke, osobito u pogledu jasnoće i preglednosti sadržaja, što je rezultat nepripremljenog postupka izradbe.

Stoga je vodeće pravilo kod njihove izradbe ugradnja interaktivnog sustava upravljanja, stvaranje mogućnosti slobodnog pristupa bilo kojem dijelu bez narušavanja preglednosti i izvedivosti informacijske poruke. Mora se ugraditi mehanizam pretraživanja po točkama, jer se proces korištenja informacijskog sadržaja ne smije ograničiti na samo jedan, unaprijed definiran način. Prijelaz na različita mjesta se određuje hipermedijskim mehanizmom, čime se osigurava puna objedinjenost sadržaja na logičan i sustavan način. Tako Web dokument prestaje biti samo skupina sadržaja na različitim medijima.

Kod izradbe Web sitea, koji uključuje i interaktivno korištenje sadržaja gdje korisnik sam određuje putove i interaktivne točke u dokumentu, neophodno je izraditi dijagram aktivnosti sadržaja. U praksi se vrlo često događa da su sve sadržajne jedinice trenutačno dostupne ili su dostupne iz jednog izvora. Većina kvalitetnijih programskih pomagala za izradbu multimedijjskih dokumenata ima ugrađene sklopove za planiranje i dizajniranje strukture dokumenta, a uključuje i izradbu dijagrama organizacijske strukture dokumenta.

Imajući u vidu navedene teorije o zakonitima Web prezentacija informacija, pri samoj njihovoj izradbi se potrebno držati sljedećih pravila:

- Jasno znati što se želi napraviti, zacrtati sve ciljeve i strukturu dokumenta;
- Odrediti svoj stil, biti prepoznatljiv i drukčiji od drugih;
- Odrediti svoju publiku i prema njima kreirati svoj rječnik i način prezentiranja informacija;
- Grafički dizajn stranica mora biti vrlo jednostavan, uporabiti sličice kao sidra za hipertekstualne veze. Obogatiti stranice ikonama, simbolima i drugim elementima koji će ih učiniti vedrijima;
- Za formatiranje teksta koristiti različite stilove. Izraditi tablice, liste, obrasce i druge atraktivne elemente;
- Svaki dokument mora imati naslov, on će se naći i u bookmark listi svakog korisnika i pomoći mu pri ponovnom korištenju;
- Nema ograničenja u broju stranica koje se mogu kreirati. Stoga treba organizirati logičku hijerarhiju dokumenta, a svakog učiniti što kraćim i jednostavnijim;
- Svaka pojedina stranica treba imati hipertekstualnu vezu na početnu stranicu, kako bi se čitatelju omogućilo da što lakše dođe do različitih informacija. Potrebno je kreirati i veze na prethodnu i sljedeću stranicu u logičkom nizu stranica, koje su strukturirane prije njihove izradbe.
- Uz originalnost je potrebno očuvati ujednačenost grafičkog izgleda na svim stranicama. Tomu pomaže kreiranje elemenata prisutnih na svim stranicama, originalnih i zanimljivih. Potrebno je smisliti nešto novo, što se ne susreće i na drugim stranicama. To može biti način upravljanja stranicama ili slikovni uzorak
- Zatražiti od čitatelja reakciju na vaše stranice. Kreirati obrazac putem kojega će korisnici moći dati mišljenje o prezentaciji. Redovito ažurirati stranice, sedam dana stranica neažurirana smatra mrtvom.

(mr.Marija Putica, Studij novinarstva na Sveučilištu Mostar)

EROTEL ne pristaje na privremenu radnu dozvolu

Nezavisna komisija za medije (IMC) razmotrila je EROTEL-ovu prijavu za dobijanje dozvole za rad i zaključila da ovoj RTV kući dodijeli ograničenu, privremenu dozvolu na 180 dana. Na ovakvu odluku IMC-a, Uprava EROTEL-a žestoko je reagovala nazivajući je “žalosnom i neodgovornom provokacijom”.

Posebna odredba privremene dozvole, koja je najviše zasmatala rukovodstvu kuće, glasi da EROTEL mora da napusti sve predajnike kojim trenutno upravlja, osim 11 za čiju upotrebu je ovlašten, kako bi se omogućilo funkcionisanje federalne televizije. Kada federalna TV počne sa radom, ova kuća će prestati koristiti frekvencije koje joj nisu posebno dodijeljene ovom dozvolom. Naime, EROTEL, tv stanica koja ima sjedište u Mostaru (zapadni dio) svojim programom i programom Hrvatske RTV iz Zagreba pokriva sve dijelove Federacije BiH sa većinskim hrvatskim stanovništvom. Stanici se prigovara da nelegalno koristi neke frekvencije, uključujući i dio predajničke mreže Radio – televizije BiH, u čiji je posjed došla u vrijeme bošnjačko – hrvatskih sukoba.

U svojoj odluci IMC takođe upozorava EROTEL da prilikom preuzimanja bilo kojeg programa HRT u okviru svog programa, mora imati u vidu HRT-ovo uzastopno kršenje IMC Kodeksa o uređivanju programa. Ukoliko se takva kršenja nastave, EROTEL bi trebao biti spreman prihvatiti specifične uređivačke uslove, koje propisuje Komisija. IMC ističe da je EROTEL registrovan kao legalna organizacija u BiH i da zadovoljava druge uslove za izdavanje dozvole. Međutim, obim u kojem Vlada Hrvatske nastavlja kontrolisati finansiranje ove TV stanice, kako stoji u odluci, ostaje otvoreno pitanje.

Na ovo saopštenje televizija EROTEL je reagovala kategorički odbijajući odluku, jer ograničavanje pokrivanja znači “gašenje te najveće hrvatske TV stanice u BiH.” Dalje se navodi da je OHR Nezavisnoj medijskoj komisiji naredio izdavanje dozvole za rad EROTEL-u sa samo jednim jakim odašiljačem, što je Komisija i učinila. To je, kako se naglašava, dokaz da je OHR jednostrano poništio sve političke dogovore o toj TV u BiH.

“EROTEL odbacuje ovu žalosnu i neodgovornu provokaciju u strahu da će rušenje dogovora imati negativne posljedice po hrvatski narod u BiH, tj. po interes gledatelja” – saopštila je uprava EROTEL-a u Mostaru.

Nakon ovakvih izjava rukovodstva EROTEL-a u štampi su se pojavili napisi o “raskolu” između rukovodstva HDZ-a i EROTEL-a u pogledu daljeg opstanka ove kuće. Visokorangirani dužnosnik HDZ-a za BiH koji je želio da ostane anonimn, rekao je za *Dnevni Avaz*: “Političko vođstvo HDZ-a u BiH, pa i predsjednik Jelavić osobno, sugerirali su EROTEL-u da prihvati ponudu IMC-a. Međutim, Uprava je to odbila” – istakao je anonimni izvor, dodajući da će ovih dana političko rukovodstvo stranke preduzeti neke poteze koji će rezultirati personalnim i organizacionim promjenama u ovoj televiziji. IMC je izrazila čuđenje odlukom EROTEL-a ističući da im se još nije dogodilo da jedna kuća odbije ono što oni u dozvoli ponude.

“Prije stupanja na snagu moratorija za izdavanje dozvola, koji je propisao Visoki predstavnik, EROTEL je raspolagao s ovim brojem predajnika za koji smo im mi ponudili dozvolu. U međuvremenu, oni su se proširili i tražili da im se omogući reemitiranje sva tri kanala HRT-a preko 148 odašiljača na 50 lokacija širom Federacije. Mi smo smatrali da je to previše u odnosu na druge kuće” – izjavila je Zinaida Babović, glasnogovornica IMC. Kako

ona kaže, ako bi se EROTEL-u omogućilo dosadašnje korišćenje kapaciteta, to bi izravno ometalo razvoj ostalih TV kuća u BiH.

V i j e s t i

Pomoć ugroženim novinarima RS

Zbog sve češćeg ugrožavanja prava na slobodu govora i mišljenja, Helsinški odbor za ljudska prava u RS odlučio je da svim ugroženim novinarima ponudi pomoć. Ona se sastoji u davanju pravnih savjeta i besplatnom zastupanju u sudskim procesima.

Najviše tužbi podneseno je protiv bijeljinskog *Ekstra magazina*, a tuženi su glavni i odgovorni urednik Jovica Petković i još četvoro novinara. Tužitelji za navodnu uvredu traže novčanu odštetu od više od 200 000 KM. Sud u Prnjavoru novčano je kaznio novinara Dragana Čolića, dok je zvrnički Osnovni sud novinarki Mirjani Mičić izrekao kaznu od zatvora od šest mjeseci prema tužbi bivšeg načelnika policije u ovom gradu. Direktor kompanije "Boksit" iz Milića Rajko Dukić tužio je dva novinara ovog lista Aleksandra Kneževića i Miloša Savića.

Generalni direktor RTV RS, Anđelko Kozomara otpustio je tri urednika iz banjalučkog studija, te dva novinara iz bijeljinskog studija.

SOS telefon za novinare

OSCE Misija u BiH predstavila je telefonsku liniju za zaštitu prava novinara.

"Uspostavili smo ovu telefonsku liniju kako bismo ostvarili direktan kontakt sa novinarima kojima su upućene prijetnje ili su bili izloženi napadima – izjavila je Regan Mc Carthy, visoki savjetnik i direktor Odjela za medije OSCE-a. Misija OSCE je pozvala sve novinare kojima su bile upućene prijetnje, koji su bili zastrašivani ili maltretirani, ili su im bila uskraćena njihova prava da se jave misiji na telefonski broj +387 71 292 228 ili na e-mail adresu freemedia@oscebih.org. S obzirom da je OSCE Misija upoznata sa teškom situacijom u kojoj se novinari mogu nalaziti, i u slučaju kada novinari žele da njihov slučaj bude povjerljive prirode, njihove želje će biti ispoštovane.

Za više informacija zainteresovani se mogu obratiti glasnogovorniku OSCE-a, Tanyi Domi na telefon 071/292 222 ili 090/144 311.

Beogradski *Večernjak* uskoro u Sarajevu?

Sarajevskim novinarima obratili su se predstavnici novinsko-izdavačke kuće *Novosti* iz Beograda koji su najavili da će, najkasnije do nove godine, obnoviti distribuciju svojih izdanja na području FBiH. Predstavnici ove kuće ponudili su pomoć domaćim štamparima za njihov izlazak na tržište SRJ. Direktor *Novosti* Pero Simić obznanio je namjeru ovog izdavača da pokrene latinično izdanje *Večernjih novosti* za tržište BiH koje bi se štampalo u Sarajevu.

"Osnovna tema naših razgovora bila je traženje mogućnosti za razmjenu i cirkulaciju štampe. Njihova želja je da otvore ovdje svoje dopisništvo i pokušaju pronaći neku štampariju u kojoj bi štampali svoja izdanja. Mi smo ih uputili na adrese sa kojima bi o tome mogli

razgovarati, a oni će procijeniti koliko i za kakvu saradnju su zainteresovani” – rekao je premijer Kantona Sarajevo Beriz Belkić.

“Došli smo u Sarajevo sa najboljom namjerom da doprinesemo prevladavanju zla koje smo preživjeli. Otvaranje perspektive, bilo kakav pogled u budućnost mora počinjati od Bosne. Ona je kompromis naroda na Balkanu i ako ona ne funkcioniše, onda cijeli Balkan ne funkcioniše” – izjavio je Pero Simić prilikom posjete Sarajevu”. (*Oslobođenje*, 5.11.1999, *Dnevni avaz*, 6.11.1999)

Novinarski Jadranski susreti

Novinska agencija STINA iz Splita, Centar za razvoj medija iz Podgorice i Media plan/SAFAX iz Sarajeva pokrenuli su inicijativu za održavanje novinarskih Jadranskih susreta. U projektu, koji je izradio Media plan Sarajevo, predviđa se da se iduće godine u Neumu, Kotoru i Makarskoj održe susreti novinara iz BiH, Crne Gore i Hrvatske, na kojima bi se razgovaralo o saradnji susjeda, ekološkoj zaštiti Jadrana i položaju manjina u većinskim zajednicama. Od 2001. godine ovi susreti bi se održavali jednom godišnje, naizmjenično u jednom od ova tri grada. ●

Ako vas neko ometa u profesionalnom novinarskom radu javite se na SOS telefon – 078 (058) 213 442 Media Plan Banja Luka

Na pragu novog vijeka

← SLUŠAJTE SVOJIM UŠIMA! ← GLEDAJTE SVOJIM OČIMA! ← MISLITE SVOJOM GLAVOM!

————— Δ

Savjet Media plan Instituta: Prof. dr. Muhamed Nuhić, Hamza Bakšić (Sarajevo); Perica Vučinić (Banja Luka); mr. Lenart Šetinc (Ljubljana); prof. dr. Mario Plenković (Zagreb); mr. Louis de la Ronciere (Paris); mr. Aleksandar Todorović (Montreux); prof. dr. Slavo Kukić (Mostar); prof. dr. Miroljub Radojković (Beograd).